

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 10. ДЕЦЕМБРА 1881.

ГОДИНА VIII.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 15.

УРЕЂУЈЕ А. ХАПИЋ.

Извлази свака о дану сваке представе на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страницу 60 новч. месечно. — Претплати се шаље администрацији „Позоришта“, у матичном стану, у Новоме Саду.

ГЛУМИЦА ДЕРИНИЦА.

(Свршетак.)

1827—1828 год. славила је Дериница опет триумфе на великој немачкој позорници у Пешти. Цело друштво Килењијево, које је арадска жупанијска власт на 12 кола довезла у Пешту, певала је пре тога још у престоници. Федор Грин био је баш прве године немачки управитељ. За време од 27. окт. 1827. до 14. фебр. 1828 играло се 22 вечера, и за $4\frac{1}{2}$ месеца дано је 15 опера. Дериница је одмах прво вече као Розина у „Севиљском Берберину“ постигла огроман успех. Саме њене колеге појурише по свршеном акту к њој, па је готово угушиште пољупцима, а велика слављена трагедкиња, Ана Канторова, рођ. Енгелхартова из Сибиња, против које је Дериница још одавно од првог састанка имала велику антипатију, пресипала ју је пољупцима, те је до смрти своје осталла најбоља пријатељица дериничина. Пештанци су после неколико опера све више одушевљавали се и часили су целу дружину по свима кућама. Најпосле је директор Федор Грин понудио Дериницу, да ступи у његово позориште са троствром платом на шест година дана, па ће је о свом трошку послати на по године у Италију. Но залуд јој је чинио те понуде. Она му одговори: „Ја не ћу напустити мађарску позорницу ни за цео приход свих немачких позоришта. А не ћу да идем ни у стране земље, јер осећам, да бих се тамо изгубила. Ова ме је домовина родила и однеговала, па нека ме она и сахрани!“

Најпосле 1840., кад је Дериница била већ на пештанском народном позоришту и једног вечера певала „Норму“, дотрача јој у гардеробу нека страна госпођа, па стаде грлити и љубити Дериницу, којој је тада било већ 47 година. Била је то пруска дворска певачица Ханријета Карлова, која је у оно доба била јако чувена. За њу се

вели, да је била незаконита кћи неког пруског принца, да се родила 1811. у Берлину, и да се после удала за конзула Микарелија на Реци; знала је говорити само француски и талијански, а немачки веома мало. Та иста Карлова хвалила је Дериницу прекомерно, рекла јој је, да је она најбоља певачица на мађарским позорницама, да се с њоме ни из далека не може упоредити афектирана Шоделка, итд.

И та у Јевропи ретка појава, с таким гласом, с таком вештином, с таком рутином — у место да у Паризу и Лондону прослави мађарско име — путовала је кроз 30 година дана са скитничким дружинама по небројеним варошима и варошицама угарским, па и по самим селима, злопатећи и живећи у невољи. Она је на све стране одушевљавала своје земљаке и много је допринела, те је мађарско глумаштво одржало најпосле потпуну победу. Но чим се повукла 1852. с позорище, одмах су је заборавили. А за време њеног 44-годишњег позоришног рада, где је готово свако вече играла или певала, морала се задовољити месечном платом од 60, а у најсјајније доба платом од 100 фор. бечке вредности, т. ј. шајна! Најпосле је у својој 75-ој години (1868.) опет изашла на позорницу, и старица, која је, ослањајући се о штап, мучно корачала, чим се осетила на „врелим даскама“, а њојзи се — као оно 80-тогодишњој Софији Шредеровој 1859. на Шилеровој светконини у Монакову — поврати младачка снага и сјајно одигра све чинове. Па ипак, ко би данас још што знао о тој некада чувеној и великој певачици и глумици Дериници, да се није, као седа старица, живећи чемерно са 120 фор. годишње пензије од њеног покојног мужа — у својој 79-ој години латила пера, те да постане најзнатнијом списа-

тељицом свога народа и да заузме угледно место и у светској књижевности! „Слово убија, дух оживљава“. Но у повесници о позоришту и књижевности у целоме свету управо стоји противно: само говорени и певани дух умире, чим звука нестане, али слово одржи кроз векове пишчеве мисли! Тако је било и с Дериницом,

која је себи у 79-ој години као списатељица подигла споменик, што га је обилато заслужила тиме, што је кроз 44 године непрекидно неговала позоришну уметност, глумујући и певајући, и што је својим уметничким радом припомогла, да се створи мађарска опера.

—9—

ЖИСТИЧИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Путници, шаљива игра у 3 чина, по Секрету написао А. Винтерфелд, превео Сава Петровић, представљени су први пут на нашој позорници у четвртак 9. децембра о. г.)

И опет нов комад! За ово кратко време управа позоришна давала већ више новина; са те јој стране дакле морамо благодарни бити, а држимо, да ће то и по позоришну касу бити пробитачно. Но друго је питање, шта износи управа пред нас, па онда долази и то питање, како се одгравају појединачна позоришна дела.

Чини нам се, да управа није баш сретне руке, јер је за ово кратко време представљено већ неколико нових комада, који се баш нису морали представљати, и то због тога, што не одговарају духу нашему, а и због тога, што немају своје унутрашње вредности ни по замисли, ни по тенденцији, ни по драматској изради.

Жао нам је, што и „Путнике“ морамо урачунати у овака позоришна дела. Шта се представља у њима? Кнезу Булгарину умре сестра, и он, од тешке жалости, никогнито путује, боље рећи скита се, те гледа и прегледа природне красоте, без икаква даља смела. Дође у купатило Баден-Баден и ту се сети, да паучава мало и људе. Изучава их, али их баш није проучио! Турите из свију скоро европских држава слегле се амо, па се завере, да ће непознановића овде изнаћи. И целе три радње раде о томе, како ће га наћи и како путници један другога држе за кнеза Булгарина. Што је сестра умрла није толики разлог, да кнез остави кућу и кућиште, те да тумара по свету; да се окане тога тумарања, Секрет је подметну љубав, да га од тога одврати, и то јако бурну, јер се за дан два тако развила, да је и доиста победу одржала. Наравно, треба имати на уму, да се забива то у купатилу, те није ни чудо. Нећака Холандеца Бока заљубљује се у Руслу Булгарину и они се узимају. Читав заплет у томе, што се лорд Стјаји, па и Флахи издају за кнеза и како кнез Булгарин вара туристиче, изгледа сувише наиван, да не рекнемо смешиан. Па како се слаже оно купатилско бадавадисање и арчење новца са нашим светом и са нама? Нама маловарошанима, и поред тога спротињи, мало су познати животи по купатилиштима, али не треба ни да их познајмо. Како се проводи, како се „унтерхалтује“, заљубљује и одљубљује, каквих се све „абентајера“ не доживи по купатилима, то је за Немце, Французе, Енглезе итд., а за нас не верујем да је. Кад није за нас у натури, и кад

не треба да је — није нам ни за позорницу. Та како изгледа у очима једне смерне Српкињице Олбревова, што на врат нанос тражи кнеза, па му се силом нуди за жену. Истина, она се није добро адресовала, али... Путници се вадмећу у отимању: женске се отимају о кнеза, мушки опет о младу нећаку, али се не отимају ни с једне стране из чисте љубави, него или из пасије или из интереса. — По свemu оваке могу „Путници“ пропутовати, али не од села, него око села и вароши, те отићи тамо, одкуда су и дошли.

Па и представљање није било баш као што треба и као што зна да буде. Признајемо, да је и лошије представљање утицајно на нас, те смо се строго изразили о „Путницима“. Ишло нам је споро и развучено. Шантало је имао послу. Женске су у опште боље и живље представљале. Тако гђа Ружићка, као млада и гордељива удовица, којој је стало ли до тога, да се по што по то уда за кнеза, била је добра, а особито нам се допало, како се нуди лорду Стјаји за жену. Гђа Рајковићка (Елиз) као да није била добро расположена. Гђа Ленка Хадићева, као горда Семурова, са цвикером на носу, била је такође на своме месту. Од мушких ћемо споменути г. Ружића, Добриновића и особито г. Лукића, који пазведе хладнокрвнога Енглеза донеста вешто. Он је тога вечера био најбољи.

Нека нам је дозвољено овом приликом опоменути све наше иначе вредне глумице, да се комад тај приказује у купатилу, и то светском купатилу, и да тако пристојност не допушта, да се иде без шешира и без рукавица, онако, као да смо у својој кући, а у оделу, које никако не приличи за јавна места. То нека им је на уму, када се тај комад буде давао други пут.

—H—

ПОЗОРИШТЕ.

* (Народно позориште у Загребу.) „Нар. Nov.“ пишу: У народном позоришту представљао се „Тврдоглавац“. Пучки комад у 3 чина. Написао Н. Милан. Читајући погрешно навештену представу „веселе игре“ под горњим насловом, а слушајући спинон први пут приказани „комад“, или боље „драму“ под горњим насловом, сетили смо се некотице четрнаестога поглавља Аристотелове поетике, јер у нас је „Тврдоглавац“ сасвим по Аристотеловим правилима побудно „страх и суђут“. Но не можда страх за писца, а суђут за наше живце, него прави, трагички страх и суђут, коју осећамо, кад на позоришту

брат брата убије, или син оца ватаји. Тим дакако нежелимо рећи, да је „Тврдоглавац“ трагедија у правом, или ма у каквом смислу ове речи; али држимо, да то очитовање није сувишно, ако се хоће разумети наше становиште при пресуђивању ове изворне драме.

За драматске производе има правила, којима се ни један умотвор, хоће ли да буде савршен, неможе отети, правила већите школе уметности: нарави. Умови, којима се уметник мора клањати, саставили су та правила, која мора познавати сваки, који хоће да твори умотворе.

У том погледу је „Тврдоглавац“ прилично тврдоглав. Доследно наиме обилази оно јединство чина, без кога си једва можемо помислити ваљану драму; да се у насловној улоги случајно није усредсредила и главна улога, тешко би се дала наслутити икаква „првена чин“, која — не чин, него два сасвим разна чина ове драме спаја. Но која је управо главна мисао, што је писац намислио провести у својој драми, тога ни сад незнамо.

Тврдоглавац, којим се драма бави, јест Пера млинар (г. Мандровић). Он је поштењак, али има не малу погрешку, да је тврдоглав. Као прави тврдоглавац, за време од нововековога напретка, а доследно, као тврдоглави млинар, од нововекових паромлина Пера млинар има кћер Марицу (гђа Фрајденрајхова), која на своју несрћу љуби Милана Благића (г. Фијан), који је сувластник новога паромлина тип старога, хрватскога млинара Пере. Пошто млинар Пера мрзи паромлин и његове власнике, по његовом мњењу није у реду, да их његова кћи љуби. Прву рану зададе му нови паромлин, јер је ради њега (премда би и надаље његов млин имао доста мелића) затворио свој млин; а другом га рани љубав кћери му. Он недопушта дакле, да се то двоје милих и драгих сједине.

То је један, а чини нам се, главни чин „Тврдоглавца“.

Пера млинар отац је незакониту детету убоге Маце (гђа Сајевићка). Он је Мацу на вери преварио и оженио се другом, која му роди Марицу. Мацено дете би украдено, а да неби спахија остало без наследника, те да неби зато имање задобио отражени доктор у граду. Ово дакле дете сматра цео свет дететом властелина Дарића. После двадесет година буде ово дете, наиме Драгутин Дарић (г. Миљковић), такођер сувластником споменутога злоретнога паромлика. Пера млинар дакако „незна, да му је по његовим начелима највећи „душманин“ рођени син.“

То је други чин, који би се имао решити, премда мислим, да би му решење сасвим сувишно било; само се чудимо, да га је писац уплио у своје дело, пошто му није тражено другога завршетка.

Пера млинар, како је тврдоглав и страстан, узпламти неправедним гњевом против својих суседа, властника паромлина, те почнији страшан злочин. Беше то освета ради паромлина, који му је одмампо раднике, и ради Милана, који му је — љубно кћер. Пера буде паликућом! Једно дугме са комадићем сукна с његова капута пада зниковцама, а правда му је судила.

Но отац је проклео своје дете, он је проклео Марину љубав. Зато се добра Марица за очева тамновања неће да састаје са својим Миланом, она га се тако рећи за

увек одрекла. — Пера млинар ни у тамници небеше бољи: тврдоглавац остаје тврдоглавац! Тако кад је ступио опет на слободу, десно се сретао случај, који му показа, да је био „луђак“, и он се „ноправи“, даде се наговорити, да пође опет у свој стан, али ту, на прагу, своје куће, изда га снага. Сатрила га душевна бура, кашање и повраћена љубав. Срушши се мртав; али још му срде није престало куцати, кад сазна, да му је прво дете (Драгутин Дарић) у животу и да је сртно; јер је могао то дете загрлiti, и благословити савез своје кћери Мариче са Миланом.

Како се из ове, премда врло кратке слике читаве драме може видети, она два чина у више призоре се додирују; али по нашем суду мањка томе додиру онај наравни разлог, који се изискује за све чине на поворници.

Речју — г. Милан могао је од тога градиви начинити две драме. Тим можда што би изостала сувишна предигра „Тврдоглавца“, за цело неби била ни једној на штету.

Пошто смо читатељу приобиљиши садржај драме, ред нам је образложити наш спомињани „страх и суђут“. Ово је наиме добра страна Миланове драме. Вели до душе Хајне, да писац, који уме тек сузе памамити, наличи луку, јер ту уметност и он разуме; али је истина и то, да разборита човека може само вешто нацртана патња га нути. „Тврдоглавац“ у осталом нишошто неспада међу оне ганутљиве драме, које имају поругљиво име „плачних“ драма. Него ли значај тврдоглавца, носиоца чина, побуђује у нама праведно трагичко чувство, а тај значај управо и јесте главна лепота Миланове драме. Неможемо ишак затајити, да у другим особама ипак никакових физиогномија нашли; Марица је Марица, а Милан Благић је њезин миљеник, — друго ништа. Опавили смо даље пишчеву, иначе хвале вредну склоност за само паванредно поштена лица у драми; али та склоност местимице је учинила драму сентименталном, што је кад и кад кварило угодан утисак споменуте њезине врлине.

Овај је комад „пучки“, неби му дакле смео мањкати колорит околице, у којој се забљава; бар би морао обиловати народним реченицама оне околице, те приближним акцентуисањем дотичнога наречја. Но осим народнога одела и плеса није нас управо ништа сећало, да чин „Тврдоглавац“ бива у Славонији, тој украйини нашој, која обиљује безбројним пучким обичајима и красним пословицама.

З ајчева глазба, том пригодом складана, није само дражесна, него и право народна. Лепи мотиви из славонских народних песама врло спретно су употребљени, а инструментација приказала је опет правога вештака. И писац је згодно уврстипо појединачне припеве у текст драме. Коло уз песму „Чија ли је тараба, чија ли су врата?“ особито се дошло, што је не мала заслуга познатога коловође г. Савића.

Представа била је добра. Г. Мандровић особито се трудио приказати несрћу тврдоглавца. Г. Фијан био је прехладан, што се врло истицало уз живу игру гђе Фрајденрајхове. — Гђа Сајевићка и гђа Флидеррова биле су на свом месту. — Г. Миљковић држао се пристојно али дрвено.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

15. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 11.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 10. ДЕЦЕМБРА 1881:

МАМИША.

ШАЉИВА ИГРА у 3 чина, написао Е. СИГЛИГЕТИЈА, преведена и посребљена.

(Ова је шаљива игра добила о д Мађарске Академије телекину награду од 100 дуката.)

ОСОБЕ:

Станићка,	J. Поповићева.
Анка, кћи јој	М. Рајковићка.
Мита Савић, анкин муж	Ружић.
Милица, сестрична станићкина	Б. Хадићева.
Тодор Ружић, адвокат, неожењен	Р. Поповић.
Светозар Милић, млад адвокат	Димитријевић.
Јоза Скочић	Добриновић.
Шустосват	Станојевић.
Слуга	Јовановић.
Подрумар	Рашић.
Служавка код Станићке	С. Димитријевићка.

Збива се у Пешти. — Први чин код Станићке, други чин у гостионици, а трећи чин код Станићке и у гостионици.

У суботу 12. децембра први пут: „ЧОВЕК БЕЗ ПРЕДРАСУДЕ“. Историјска шаљива игра у 5 чинова, написао Сахер-Мазох, превео Ђ. М.

Улазнице могу се добити у писарници позоришној од 9—12 сахата пре подне и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 И ПО САХАТА.